

Pražák, Jiří

Břevnovská deperdita z doby přemyslovské

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická.
1960, vol. 9, iss. C7, pp. [109]-123

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102117>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

JIRÍ PRAŽAK

BŘEVNOVSKÁ DEPERDITA Z DOBY PŘEMYSLOVSKÉ

Staré archivní inventáře, zachycující dřívější, často už dávno neexistující stav vnitřní organizace a uspořádání archivních celků a nejednou pocházející ze středověku nebo raných století nové doby, neztrácejí veškerý význam ani dnes. Jen jejich funkce se změnila. Dříve jich používali archiváři nebo registrátoři jakožto praktických pomůcek, aby se podle nich orientovali v skladbě i obsahu fondů a hledali v nich potřebné archiválie, nyní se k nim obracejí badatelé jako k pramenům své vědecké práce. Spolu se signaturami, registry a jinými poznámkami, zapsanými přímo na archiváliích, jsou inventáře nejbohatším zdrojem studia archivních dějin, z něhož lze v příznivých podmínkách dochování rekonstruovat vnitřní i vnější vývoj archivů, jejich struktury, zpracování i uložení. Historikovi poskytují pramennou látku zvláště svými údaji o písemnostech nedochovaných, nezdělaných, nemalého stáří, při čemž cena jejich svědectví bývá určována obsažností a přesností inventárních záznamů. Zprávy o deperditách zajímají ovšem především editory, neboť alespoň zachycení, ne-li současně také kritické zhodnocení kusů ztracených náleží k požadavkům, právem dnes kladeným na diplomatáře i díla registová.¹ Nemenší užitek než historik získává soustavným zpracováním deperdit diplomatik, který při studiu starých inventářů nesmí ovšem postrádat ani zájmu archivněhistorického, jemuž někdy diplomatika může vděčit za doplnění nebo upřesnění svých vlastních výsledků.²

Po tomto, byť i zběžném a jistě málo úplném nástinu možností vědeckého využití starých archivních inventářů nepřekvapí, že jejich pramenná hodnota byla již dávno rozpoznána a že se tyto inventáře zpracovávají, evidují a nejvýznamnější z nich i vydávají. U nás je zatím jejich systematické studium spíše teprve v začátcích, avšak objevují se i zde známky rostoucího zájmu. Tak v programu dalšího vydávání českého diplomatáře, abychom jmenovali alespoň jeden příklad, jsou zahrnuty rovněž úkoly, jež předpokládají soustavný výzkum a zpracování inventářů domácích středověkých archivů. Jde předně o sestavení soupisu listinných deperdit do r. 1310 a dále o vypracování nástinu dějin českých a moravských archivů v době předhusitské, jež mají tvořit závěrečné přílohy Kodexu.³ Nepochybně budou archivní inventáře v přípravách zejména prvé přílohy pramenem z nejvydatnějších.

Malým příspěvkem ke splnění tohoto úkolu, sestavení seznamu deperdit kodesového období, chce být i práce, vzniklá na okraji archivní inventarisace. Otiskují se v ní zprávy o deperditách jednoho z nejstarších českých středověkých archivů, archivu kláštera břevnovského, který i při ztrátách, jež v minulosti utrpěl, řadí se rozsahem i významem středověké listinné látky k nejcennějším zdrojům našeho pramenného bohatství. Příspěvek se nepokouší o postižení všech břevnov-

ských deperdit jmenovaného údobí, nýbrž sepisuje jen ta z nich, jež jsou zaznamenána v inventáři břevnovského archívu z doby předbělohorské, jež zůstal, nemýlím-li se, dosavadním bádáním nepovšimnut.

Inventář, uložený mezi spisovým materiálem starého opatského archívu,⁴ je papírový sešit kvartového formátu o 19 nečíslovaných foliích se soudobým názvem *Series et catalogus privilegiorum et aliarum literarum ac instrumentorum emphyteuseos, donationis, emptiois, permutationis etc. ad monasterium Brewnoviense, Brumoviense ac Pollizense pertinentium*. Celý je psán jednou rukou, kterou možno datovat asi na předěl XVI. a XVII. století. Termínem a quo, určujícím současně poněkud přesněji jeho vznik, je datum nejmladší inventované listiny, r. 1598.⁵ Toto mínění dovoluje opustit vročení, připsané v inventáři rukou z konce XIX. století, *Ex anno 1573*. Listiny v celkovém počtu více než 200 kusů byly do inventáře zapsány ve formě latinských nebo německých, často dosti obšírných registových záznamů,⁶ opatřených zpravidla ročním datem. V pořadí registů se nepodařilo — s jednou výjimkou, o níž se hned zmíníme — postihnout jednotné hledisko, ať časové, věcné nebo jiné,⁷ a tak je pravděpodobné, že seřazení odpovídalo jen někdejšímu uložení listin v archívu. Inventární záznamy se dělí ve dvě nanejvýš velké skupiny. V první, početnější, jsou registry průběžně očíslovány, a to číselnou řadou 1—188 (záznamů je však více, neboť některé číslice se opakují dvakrát i třikrát). Tytéž signatury s předeslaným písmenem N (numerus), psané spolu s rubními registry rukou, jež pořídila inventář, spatřujeme na dorsech příslušných listin. Zdá se pak, že dorsální signatury byly prvotní a měly především fixovat uložení jednotlivých písemností. Této domněnce zvláště nasvědčuje poznámka *Desideratur*, zapsaná v inventáři při signatuře 185 místo registu. Uvnitř první skupiny postřehneme dvě samostatná oddělení, daná jednak jazykem, jednak zvláštním uložením listin, jak ukazují nadpisy v čele těchto skupin *In lingua germanica* (sign. 125—131) a *Praeter ista privilegia sunt adhuc quindecim alia in arcuula quadam separatim posita, quorum series breviter haec est* (sign. 172—188). Registry druhé, podstatně menší skupiny, nadepsané *Regradensis monasterii privilegia et literae*, nejsou vůbec číslovány a sepisují celkem 11 listin, týkajících se rajhradského kláštera na Moravě. K právě popsanému inventáři je v téže signatuře přiložen jeho opis, podle písma pocházející z XVIII. století, cenný v místech, kde je jeho předloha porušena.

Srovnáním údajů inventáře s dnešním stavem břevnovských listin kodexového období, ať jsou uloženy v klášterním archívu nebo jinde,⁸ zjišťujeme, že se nejméně devět listin, datovaných od první poloviny XII. do začátku XIV. století, zcela ztratilo, tj. neznáme ani jejich text a o jejich existenci se dovídáme jen z více méně kusých zpráv inventáře. Z devíti nepochybných deperdit, vesměs dosud neznámých, jsou tři listiny českých panovníků (nejstarší knížete Vladislava I.), čtyři biskupské, jedna papežská a jedna, vydaná papežským legátem. Tyto ztráty, samy o sobě těžké, se objeví ještě vážnějšími, jestliže se pokusíme o postžení procentuálního podílu deperdit.⁹ V inventáři je v oddíle signovaných záznamů zapsáno z období do r. 1310 asi 50 listin, to znamená, že jenom za tři a půl století od jeho zpracování¹⁰ zaniklo plných 18 0/0, tedy více než šestina všech inventovaných listin z uvedené doby. Vysoké procento ztrát nezjišťujeme pak jen u listin kodexového období, nýbrž i mezi látkou mladší. Tak pro léta 1310—1346 tvoří ztracené listiny, při nichž bude badatel odkázán toliko na záznamy inventáře, nejméně čtvrtinu celkového množství.¹¹ Těmito výpočty přispívá studium břevnovského archívního inventáře také k odpovědi na opětovně

kladenou otázku, s jak velkými ztrátami středověké listinné látky má dnešní historik počítat.

Vlastnímu soupisu deperdit třeba předeslat ještě několik poznámek. Z inventáře se odkládají, a to v jedné řadě, jak registry kodexových listin bezpečně ztracených,¹² tak i záznamy, jejichž svědectví postrádají žádoucí jasnosti a určitosti, takže při nich chybí jistota, zachycují-li skutečně deperdita předlucemburského období nebo písemnosti známého znění či listiny mladší.¹³ Otisky inventárních registů se pro snazší přehled řadí ne podle signatur, tj. starých pořadových čísel inventáře, nýbrž v časovém sledu, signatury se však uvádějí spolu s datem v čele jednotlivých zápisů. Registry jsou opatřeny stručnými poznámkami, vztahujícími se k formální i obsahové stránce deperdit a pokoušejícími se někdy také o naznačení jejich ceny. Všestranné zhodnocení deperdit, a to z hlediska diplomatického i obsahového, bude ovšem možné až v širších souvislostech, příspěvek se snaží otištěním registů a připojeným komentářem takové zpracování alespoň připravit.

* * *

161

1121

Dotatio et privilegium Wladislai, ducis Boemiae, data Brewnoviensi ecclesiae, novum monasterium tunc temporis appellari solitae. Anno dominicae incarnationis MCXXI.

Inventář zachoval tímto záznamem patrně jedinou zprávu o donační listině knížete Vladislava I. z počátku dvacátých let XII. století. Záznam zůstal dosavadnímu bádání neznám a hledali bychom proto v literatuře marně poučení o Vladislavově nadání nebo o listině na ně vydané. Přehlédnutí nebo nevyužití inventárního registu překvapí, především u řadových či klášterních dějepisců,¹⁴ snad více než při deperditech mladších, neboť zachycená písemnost se hlásí do doby, kdy každá i jen zmínka o listině musí se z diplomatického hlediska jevit pozoruhodnou a zaujmout badatele na prvý pohled. Z období vlády prvních nástupců krále Vratislava, z konce XI. a první třetiny XII. století, zachovalo se domácí diplomatické látky tak málo a je takové povahy, že v literatuře převládl názor, že v oněch desetiletích nebyly u nás listiny vůbec vyhotovovány a o právních jednáních se pořizovaly nanejvýš akty, nebo se alespoň o nepřetržitě kontinuitě ve vývoji české listiny právě pro toto období vyslovovala pochybnost.¹⁵ Je proto významné, že opory, jež inventární regist pokusu o kritiku zprávy poskytuje, dovolují pravděpodobnou odpověď alespoň v základní otázce, tj. diplomatického charakteru Vladislavova deperdita. Těmito oporami je předně datování písemnosti a potom její vlastní označení *privilegium*, jež obě nasvědčují, že autor inventáře neměl patrně před sebou prostý nepověřený pamětní zápis, ale skutečnou, pečetenou listinu — jinak bychom také musili v registu čekat zmínku o chybějící pečeti, jaká se v jiných záznamech opravdu čte.¹⁶ Druhou diplomatickou otázkou, totiž pravostí deperdita, jsme ovšem nuceni, nechceme-li se uchylovat k málo plodným dohadům, ponechat nerozřešenou. I tak snad povede zpráva o zatím neznámé knížecí listině z r. 1121 v souvislosti s jinými doklady¹⁷ k novým úvahám o správnosti nastíněného pojetí nejstaršího vývoje listiny na naší půdě, předpokládajícího po období Vratislavově, kam počátky české listiny bývají zpravidla kladeny, půlstoletý nebo ještě delší hiát,¹⁸ způsobený nepřipraveností domácího prostředí, v němž se první listiny za Vratislavovy vlády objevily zřejmě předčasně a neorganicky. Navíc je zpráva diplomaticky zajímavá tím, že se týká

prostředí břevnovského kláštera, v kterém se pro nejstarší více než dvousetleté údobí jeho trvání až do r. 1224 o existenci jakékoli listiny mimo ochranné privilegium papeže Jana XV. z r. 993¹⁹ vůbec pochybovalo.²⁰ Inventární regist zaslужuje neméně zájmu historiků, a to údajem, že se břevnovský kostel v době vydání listiny nazýval novým klášteřem. Tato zpráva, převzatá nepochybně z Vladislavova deperdita, může vrhnout nový paprsek světla do temné vnitřní historie břevnovského opatství zhruba v prvním století jeho dějin, v němž čeká nejeden problém na své objasnění.

163

(22. V.) 1213, 1229

Donatio circuitus Polich cum omnibus attinentiis abbati Chunoni et suo conventui Brewnoviensi facta ab Ottaccaro, qui et Premislaus Tertius dicitur, anno 1213. Huic alligata est confirmatio Wenceslai iunioris super ista donatione facta anno 1229.

Obě listiny na polický újezd, Přemyslova z 22. května 1213 a Václavova z r. 1229, jsou známy jen z insertů v konfirmaci Karla IV. ze 14. ledna 1351, odkud jsou také obě písemnosti otištěny mezi falzy druhého dílu Kodexu.²¹ V zápise inventáře není však míněna konfirmace, nýbrž, jak vyplývá již z formulace *Huic alligata est . . .*, dvě samostatné listiny, hlásící se k r. 1213 a 1229. Karlova konfirmace se ostatně v inventáři jmenuje na jiném místě.²² Při falzech a listinách podezřelých, došlých nás pouze v insertu, třeba se vždy pokusit o řešení otázky, zda spurium vskutku existovalo jako zvláštní vyhotovení nebo jeho znění bylo paděláno či zpaděláno přímo v konfirmaci. Pouhé prokázání někdejší samostatné existence polických písemností však k odpovědi na uvedenou otázku nestačí, protože u obou se odůvodněně předpokládají právě předlohy: Na ně se patrně vztahují slova potvrzovací listiny Přemysla II. z 3. listopadu 1260 *iuxta tenorem privilegiorum avi nostri et patris nostri*,²³ ve falzu k r. 1229 lze pak užití předpokládané původní Václavovy listiny dokonce postihnout.²⁴ A tak zůstává nejisté, měl-li autor inventáře před očima originální vyhotovení nebo exempláře, shodující se svým zněním s inserty Karlovy konfirmace z r. 1351. Pozornosti zaslouží v této souvislosti neshoda mezi inventárním záznamem a intitulací falza k r. 1213. Pojmenování krále Otakara *qui et Premislaus Tertius dicitur* v registu zdá se být sice ohlasem intitulace inventované listiny, nikoliv však intitulace falza, jak je známo z Karlovy konfirmace, neboť v ní číslovka *Tertius* není. I kdybychom přijali právě naznačenou domněnku, že předlohou záznamu sign. 163 bylo jiné, snad původní vyhotovení Přemyslovy polické listiny, lišící se obsahem i formou od známého znění, nevznikne tím ještě pochybnost o někdejší samostatné existenci falza. Dokládá ji totiž bezpečně jeho opis v kopířáři břevnovských listin z r. 1666.²⁵ Falzum, datované k r. 1229, do kopířáře nebylo pojata.

117

[1216—1227]

Commissio Honorii Tertii summi pontificis delegata capitulo Pragensi super cognoscenda causa decimarum et terrae cuiusdam, ad monasterium Brewnoviense pertinentium, ab Olomucensi episcopo occupatarum.

Mandát papeže Honorie III., jímž se ukládalo pražské kapitule vyšetření sporu břevnovského kláštera s olomouckým biskupem o desátky a jakýsi klášterní statek, je nepochybně již po staletí ztracen a tato patrně jediná zpráva o něm unikala dosud pozornosti editorů i historiků.²⁶ Mandát, jehož skutečným příjemcem nebyla ovšem katedrální kapitula, jmenovaná podle všeho v adrese, nýbrž

břevnovský klášter, jenž podal asi u kurie stížnost a v jehož zájmu byl vydán, není stejně jako záznamy jiných papežských listin datován, číslovka Tertius dovoluje však určit dobu vydání alespoň léty Honoriova pontifikátu (1216—1227). Navíc tato číslovka ukazuje, že v době sestavování inventáře měl mandát ještě zachovánu bullu.

Podle doposud známých pramenů se soudilo, že pře mezi olomouckými biskupy a břevnovskými opaty o práva k rajhradskému klášteru — a o Rajhrad šlo jistě i ve sporu z let 1216 až 1227 — začala až někdy v polovině XIII. století za biskupa Bruna, byla tehdy urovnána dohodou z r. 1255, ale vzplála znovu na konci století za olomouckého biskupa Dětricha a skončila se opět smírem v r. 1296.²⁷ Inventární záznam sign. 117 dosvědčuje, že počátek sporů je nutné hledat ve starší době, neboť je vedl již někdy v první polovině XIII. století biskup Robert. Je pak možné, že jeho protivníkem byl vskutku opat Dluhomil (1219 až 1235?), za jehož života se nějakého ohrožení vrchního práva břevnovských opatů k rajhradskému klášteru dohadoval, ovšem bez přímého dokladu, už V. Hrubý, který přisoudil Dluhomilově falzátorské činnosti, jak známo, vynikající podíl i ve sporech Břevnova s olomouckými biskupy o Rajhrad.²⁸

74

1238

Privilegium regis Wenceslai monasterio Willemoviensi datum a se in perpetuum super telonio in Habereckh anno 1238.

Privilegium Václava I., udělené r. 1238 vilémovskému klášteru na haberské clo, je nepochybně dávno ztraceno, nezaznamenávají je edice a mlčí o něm literatura.²⁹ Pravděpodobně se na Václavovo deperditum vztahuje bohužel málo určitá zmínka narace privilegia Jana Lucemburského z 20. prosince 1341 pro Vilémov, v níž se uvádějí *quedam privilegia nostrorum predecessorum tam ducum quam regum Boemie super libertatibus et bonis ipsius monasterii... in quibus specialis est mencio et protestacio habita, qualiter thelonea in Habrn et in Willemow ipsi monasterio incorporata sunt per eosdem*.³⁰ Z privilegií zmíněných v naraci byla zatím známa jen listina z počátku XIII. století, již čáslavský a chrudimský kníže Děpolt daroval vilémovskému klášteru podíl na haberském clu.³¹ Podle svědectví inventárního regestu sign. 74, pozoruhodného rovněž z toponomastického hlediska, můžeme k ní nyní připojit listinu Václava I. z r. 1238. Obsahem deperdita bylo nejspíše potvrzení nebo rozmnožení klášterních práv k haberskému clu, chyběla však v něm asi podrobnější ustanovení o jeho vybírání. Smíme se tak dohadovat ze slov Janova privilegia, podle nichž o haberské a vilémovské clo vznikly spory právě pro nedostatek takových ustanovení v listinách Janových předchůdců.

Václavovo privilegium bylo patrně zprvu uloženo ve Vilémově a do archivu břevnovského opatství se dostalo spolu s ostatními vilémovskými listinami až po konečném zániku konventu, žijícího v exilu. Většina vilémovských listin v břevnovském archívním inventáři zaznamenána není a tak regist sign. 74 nasvědčuje mínění, že listiny vilémovské provenience byly sice již v době sestavování inventáře chovány v archivu břevnovském, že však tu tvořily zvláštní celek, až na ojedinělé výjimky nesmyselný s archiváliemi břevnovského původu. Pro tento výklad mluví i dorsální záznamy na vilémovských listinách.

72

[1253—1278]

Ein teutsche Konfirmation Wenceslai regis uber das Privilegium Ottaccari, welches des Klosters Brewnow gehörigen Statt Brauna (derselben Zeit aber

ware es noch ein Markt und kein Statt) zum besten gegeben worden, das nemblichen die Burger daselbs mögen Tuch machen und da etwa ein Kaufman liesse über das Braunische Territorium Schafwoll verführen, von wannen nun derselb und wer er were, so soll er schuldig sein soliche Wolle am Markt zu Brauna bis auf den Mittag fail zu bieten und alsdann erst, do mans allda nit kaufen wolte, weiter an andere Ort seines Gefallens nach zu verführen Macht haben; do ainer hierüber betreten wurde, der oblautender Massen sein Wolle nit fail geboten und haimblich firüber fuhre, dessen Wolle, Ross und Wagen sollen dem Herrn Abt und Konvent zur Strafe haimbgefallen und gehörig sein. Dise Konfirmation ist beschehen anno 1405. Darinnen werden auch alle andere alte Freiheiten, Recht und Gerechtigkeiten, die sie in in (!) geruigem üblichen Brauch hergebracht, ratificiert und auf ein neues bestetiget.

Inventární záznam sign. 72 není jediným svědectvím o ztraceném privilegii, kterým Přemysl II. povolil klášternímu městečku Broumovu výrobu sukna a udělil mu právo nuceného skladu vlny. Znění Václavovy konfirmace, již třeba dnes pokládat rovněž za nezvěstnou, dochoval kodex pražské Universitní knihovny zv. Copiarium Przemyslaeum,³² odkud byla v registové formě zachycena v Sedláčkových Zbytcích register a odkud prací V. V. Tomka o Policku vešla známost o Přemyslově listině do literatury.³³ V základních našich listinných edicích však zmínka o deperditu, jež lze datovat jen léty panování jeho vydavatele,³⁴ chybí, nezaznamenala je ani Regesta ani Codex iuris municipalis, do jehož oddílu privilegií měst nekrálovských jistě náleží.³⁵ Konfirmace Václava IV. přispívá značně obsírným výkladem o ztraceném privilegii k poznání jeho obsahu i osudu³⁶ a doplňuje tak údaje inventárního registu. Kritice deperdita neskýtá však ani text Václavovy konfirmace ani záznam inventáře mnoho opory, nanejvýše dovolují závěr, že není důvodu pochybovat o jeho pravosti, nebo přesněji o možnosti vydání privilegia uvedeného právního obsahu ve třetí čtvrtině XIII. století. Výsadu nuceného skladu, jež tvořila asi jádro obsahu broumovského deperdita, dostávala totiž v té době nejen některá královská města, ale současně s nimi nebo nedlouho poté i města poddanská.³⁷

Od ostatních deperdit, sepsaných v tomto příspěvku, liší se Přemyslovo privilegium pro Broumov tím, že v době sestavování inventáře bylo dávno ztraceno — podle konfirmace bylo odcizeno již na počátku XV. století. Pisemnost nepatří ostatně vůbec mezi deperdita břevnovského archívu, neboť byla před uloupením chována v Broumově. Proto se k ní také nepřihlédlo při výpočtu procenta deperdit z celkového množství listin břevnovského archívu přemyslovského období.³⁸

157

1254

Donatio hominum in Zlicina, qui tantum ex parte suberant prius monasterio Brewnoviensi, cui Ottaccarus, qui et Przemislaus, omnimodam iurisdictionem et possessionem donavit. Anno 1254. Sub eodem numero invenies literam Mauricii, vicanotarii tabularum regni Bohemiae, super villa Zlicina, sibi ad 15 annos locata. Anno 1405.

O listině z r. 1254, jíž byli poddani ve Zličíně plně podřízeni břevnovskému klášteru a dáni mu k plnému užítku, se dosud nevědělo.³⁹ Inventární regist, který uchoval patrně jedinou zprávu o její existenci, je formulován dosti neurčitě, nemůže však dojít k pochybnosti, kdo byl jejím vydavatelem: pojmenování *Ottaccarus, qui et Przemislaus*, jež s velkou pravděpodobností převzal autor inventáře

z intitulace deperdita, svědčí, že šlo o listinu královskou. Při nedostatku jiných, průkaznějších prostředků diplomatické kritiky zaslouží pozornosti, že se této podvojně formy v listinách častěji užívá právě v prvním asi desetiletí Přemyslovy skutečné vlády v Čechách, kdežto později se vyskytuje zcela výjimečně.⁴⁰ Deperditum se tudíž formou jména svého vydavatele hodí do doby, do níž je klade datum inventárního registru.

Ke kritice obsahu ztracené listiny možno uvést údaj břevnovského spuria k r. 1045,⁴¹ podle něhož byl Břevnovu darován knížetem Břetislavem ve Zličíně jeden člověk s půdou, zprávu, již není důvodu nevěřit, víme-li, že tu později ve XIV. a v XV. století klášter vskutku majetek měl, a to mnohem rozsáhlejší, jak nasvědčuje výše poddanského platu, poznamenaná v břevnovském urbáři z roku 1406.⁴² K těmto dvěma mezním zprávám, z nichž tušíme vývoj klášterního majetku od malého prvotního základu snad opravdu ze sklonku první poloviny XI. století až k významnější državě na počátku XV. století, se jistě dobře hodí obsah deperdita, ukazující postup, jak se rozšiřovala práva a majetek Břevnova na cestě k plnému scelení vsí v jeho vlastnictví, kteréhožto cíle však nebylo patrně dosaženo ani ve XIV. století.⁴³

147

1258

Consensus Ottaccari, domini Boemiae, ad permutationem villarum Zebranich et Tobutowich, inter abbatem Břevnoviensem et laicum quendam nomine Bohusch factam, datus anno 1258.

156

(25. III.) 1258

Consensus et confirmatio Ottaccari super permutatione circuitus Cebranich, situati in Urzbrunne et ad monasterium Břevnoviense pertinentis, et super permutatione villae Zobutowicz, in Berinensi provincia sitae et ad filium Cerbonis nomine Bohusch spectantis. Anno. 1258.

Listinu Přemysla II. z 25. března 1258, potvrzující směnu sebranického újezdu za ves Sobotovice mezi břevnovským opatem Martinem a Bohušem Crhovým, známe jen z opisů: Dobner ji otiskl s poznámkou o pohřešovaném originále z vidimusu pražského arcibiskupa Antonína Brusa z 25. srpna 1565, Boček z blíže neoznačené ověřené kopie.⁴⁴ Inventář dokládá existenci nyní nezvěstného vyhotovení ještě pro předěl XVI. a XVII. století a uvádí písemnost jmenovaného vydavatele, obsahu a ročního data dokonce na dvou místech. Věcně se oba registry navzájem příliš neliší, rozdíl lze vedle větší obširnosti záznamu 156 spatřovat v označení břevnovského statku Sebranice, jež se v téže signatuře jmenuje shodně se známým zněním listiny újezdem, kdežto v registru 147 se mluví prostě o vsi.⁴⁵ Jak označením *circuitus*, tak i údaji o poloze obou směřovaných zboží vystihuje inventární záznam sign. 156 věrněji dochované znění, takže můžeme s velkou pravděpodobností ztracené vyhotovení ztotožnit právě s touto signaturou. Při registru 147 lze pak buď, nepřeceňujeme-li ovšem význam rozdílů ve znění obou registů, myslit na deperditum, nejspíše na druhý exemplář Přemyslovy potvrzovací listiny, lišící se obsahově — jako u jiných dvojic listin — od známého znění, nebo vykládat dvojí záznam omylem archiváře, který jednu listinu zapsal do inventáře dvakrát. Prvé z navrhovaných řešení by se snad mohlo uplatnit při kritice Přemyslovy listiny, jejímž hlavním úkolem bude přezkoumání pochybnosti, jež byla o její spolehlivosti vyslovena.⁴⁶

106

(1. IX. 1258)

Joannis, episcopi Pragensis, privilegium super parochiae Braunoviensis redditibus datum, ut possit abbas Brumoviensis [!], quoties et quando expedire videbitur, vicarium assumere et deponere et redditus parochiales in monasterii usum convertere.

136

(1. IX. 1258), [ad 1267]

Quatuor^a exemplaria privilegiorum^b Joannis, episcopi Pragensis, ubi donat pro pittancia piscium, quorum penuriam non modicam abbas et conventus Brewnoviensis patiebatur, proventus et redditus ecclesiae parochialis Brumoviensis et ius deponendi et constituendi parrochum vel vicarium ibidem quotieslibet. His privilegiis alligata est confirmatio cardinalis Guidonis super praedicta donatione.

a) Opraveno z Dua — b) opraveno z privilegii.

Oba registry sign. 106 i 136, bohužel nedatované, odpovídají obsahově listině pražského biskupa Jana III. z 1. září 1258, již byly břevnovskému klášteru dány důchody farního kostela v Broumově a břevnovským opatům uděleno právo dosazovat i sesazovat vikáře při tomto kostele.⁴⁷ Listina je dochována ve dvou exemplářích a na dorsu jednoho z nich se opravdu vyskytují obě signatury populu v podobě *N. 136 et n. 106*, kdežto na druhém vyhotovení značka, psaná rukou inventáře, chybí. Signaturou 106 jsou dále ještě opatřena dorsa obou exemplářů listiny pražského biskupa Jana IV. z 30. dubna 1318, již byly klášteru určeny užítky z farních kostelů v Bříství, Liboci a Svrkyni a jejich duchovní podřízení břevnovským opatům.⁴⁸ Je zřejmé, že inventární regist 106 se nehodí k listině z r. 1318, s níž jej pojí jen táž signatura, nýbrž stejně jako poněkud obširnější záznam 136 odpovídá toliko privilegii Jana III. z r. 1258. Přesto se však domníváme, že není nutné předpokládat někdejší existenci celkem čtyř nebo snad dokonce pěti exemplářů listiny Jana III. na kostel v Broumově, nýbrž za pravděpodobnější považujeme výklad, že to byla vedle zdánlivě stejného vydavatele (*Joannes, episcopus Pragensis*) především obsahová podobnost, jež zavinila jak mylné dvojí inventární zachycení privilegia z r. 1258 (zatímco listina z r. 1318 není v inventáři vlastně vůbec registována), tak i nesprávnou opravu číslovky *dua* na *quatuor* v registu sign. 136.

I při tomto vysvětlení pohřešujeme v sign. 136 jednu písemnost, totiž potvrzení Janovy donace z r. 1258 papežským legátem kardinálem Quidonem. O Quidonově listině, jež byla ještě v letech před Bílou horou uložena v klášterním archívu spolu s privilegii Jana III. a IV., zachoval patrně jedinou zprávu inventář, jeho svědectví nebylo však zatím využito.⁴⁹ Její vydání možno téměř s jistotou položit k r. 1267, kdy legát dlel v Čechách a pro české příjemce vydával listiny, mj. i pro Břevnov a Rajhrad.⁵⁰ Většina těchto jeho listin jsou listiny odpustkové; ale vedle nich Quido také potvrzoval pořizení, učiněná církevními ústavům duchovními hodnostáři i laiky.⁵¹ Tohoto druhu je rovněž břevnovské *deperditum*, týkající se práv kláštera k broumovskému kostelu.

123

1284

Attestatio et inhibitio Thobiae, episcopi Pragensis, quod subditi monasterii Brewnoviensis neque de veteribus cultis neque de novalibus dare decimas teneantur, neque in tribus provinciis Luthomericensi, Belinensi et Dechinensi a decimatoribus episcopalibus super parte tota vel media decimarum debeant molestari. Facta anno 1284.

V historii sporů břevnovského kláštera o desátky vědělo se z období biskupa Tobiáše doposud o jediné biskupské listině, mandátu z 19. března 1285, příkazujícím výběřím biskupských desátek zrušení nálezů, jestliže byly nad klášterními lidmi pro neplacení desátek vyneseny.⁵² Tato listina je na dorsu opatřena starou signaturou 116 a neshoduje se s výše otisknutým inventárním záznamem ani datem ani obsahově, takže ztotožnění není možné. Zmínky regestu 123 o desátcích z půdy vzdělané i z novin a o desátcích z tří krajů v severních Čechách připouštějí domněnku, že Tobiášova listina z r. 1284, kterou třeba považovat za deperditum,⁵³ se vztahuje k oné při, o níž mluví listina biskupa Řehoře z 8. července 1301,⁵⁴ pro silné poškození bohužel málo zřetelně. Nečitelnost značné části Řehořovy listiny způsobovala, že toto stadium sporů, jeho předmět i průběh zůstávaly zatím temné. Regest sign. 123 vnáší do této nejasné kapitoly dlouhých sporů břevnovských opatů s pražskými biskupy nové světlo a ukazuje především, že Tobiáš vedl s Břevnovem při jak o vynětí klášterních poddaných z povinnosti odvádět biskupský desátek, tak i o desátky z Litoměřicka, Bílinska a Děčínska. Tento spor byl sice v r. 1284 narovnán, ale mír netrval alespoň ve věci exempce dlouho, neboť již příštího roku vydává biskup mandát, jenž dosvědčuje, že kolektorů i nadále obtěžovali klášterní statky. Deperditum zachycuje starší, dosud neznámé stadium pře a dosvědčuje úspěch Břevnova i ve sporu s biskupem Tobiášem, opravujíc tím mínění, vyslovené V. Hrubým, o rozdílném postoji biskupů Tobiáše a Řehoře vůči nárokům břevnovského kláštera.⁵⁵ Spolu se záznamy sign. 110, 115 a dalšími přispívá regest 123 významnou měrou k rozšíření pramenného základu studia sporů pražských biskupů s břevnovskými opaty o desátky, jež patří v české církevní historii XIII. a XIV. století k nejtužším.

52

1290

Parva membrana, cui sigilla avulsa sunt, continens indulgentias, ecclesiae Pollicensi per episcopum Cracoviensem concessas. Anno 1290.

Odpustková listina, vydaná krakovským biskupem r. 1290 pro kostel v Polici, je doložena asi opět jen tímto inventárním regestem a zatím unikala pozornosti editorů i historiků.⁵⁶ Jejím vydavatelem byl, jak dovoluje zjistit rok jejího vyhotovení, biskup Pavel,⁵⁷ jenž je jinak dosvědčen v Čechách v srpnu 1291, kdy v Praze uděluje odpustky klášteru sv. Tomáše a kostelům johanitského řádu.⁵⁸ Při vši své stručnosti předčí regest sign. 52 svou sdílností mnohé obšírnější záznamy inventáře a umožňuje získat poměrně uspokojivou představu o deperditu. Vedle označení *parva membrana*, dobře se hodícího k odpustkové listině, obsahuje především údaj o zpečetění, jehož plurál (*sigilla*) nasvědčuje, že pečeť vydavatele nebyla asi jedinou pečetí, již byla listina pověřena. S velkou pravděpodobností se lze dohadovat, že na listině ještě visela pečeť pražského biskupa — byl jím tehdy Tobiáš z Bechyně — jenž podle všeho připojil na listinu jakožto diecéšní biskup konsensní formulí. Obdobně se stalo, máme-li zůstat u listin pro břevnovský klášter, při odpustkové listině druhého Pavlova nástupce na krakovském biskupském stolci Jana, vydané 18. června 1295 pro břevnovský kostel a opatřené potvrzovací formulí pražského biskupa Tobiáše.⁵⁹

44

1301

Restitutio quarundam decimarum in provincia Welinensi et Luthomislensi [!] etc., ante id tempus ad monasterium Brewnoviense pertinentium, facta a Gregorio, episcopo Pragensi, anno 1301.

93

1301

Restitutio decimarum in provincia Luthomericensi, Belinensi etc., monasterio Brewnoviensi de iure competentium, facta a Gregorio, episcopo Pragensi, cuius praedecessor Thobias praedictum monasterium praefatis decimis per nefas spoliaverat. Facta est haec restitutio cum consensu totius capituli anno 1301. Sunt duo exemplaria.

134

1301

Restitutio decimarum in Luthomericensi, Belinensi et Dechinensi provincia, Brewnoviensi monasterio ab antiquo competentium, per aliquod tamen tempus a Pragensi episcopo et capitulo perceptarum, facta per Gregorium, episcopum Pragensem anno 1301.

V břevnovském archívu je dnes uložena pouze jediná listina pražského biskupa Řehoře z r. 1301 na navrácení desátků klášteru a rovněž edice i literatura znají jen ji.⁶⁰ V inventáři se však jmenuje listina tohoto vydavatele, obsahu a data na třech místech s třemi různými značkami, v sign. 93 dokonce ve dvou exemplářích. Kontrola údajů inventáře a tím i vysvětlení trojího záznamu pomocí signatur nejsou tentokrát možné, neboť dochovaný originál Řehořovy listiny je tak silně poškozen, že na jeho dorsu není zřetelný žádný záznam, ani stopa po něm. I když omyl autora inventáře, tj. několikeré zachycení téže listiny, nelze vyloučit, je existence nejméně jedné další Řehořovy listiny nepochybná. Dokládá ji předně zmínka o dvou exemplářích v sign. 93 a pak údaj regestu téže signatury o souhlasu kapituly s biskupovým pořízením, jenž alespoň v čitelných částech dochované listiny chybí.⁶¹ A není snad ani bezvýznamné, že se oba údaje, jež nejsou ve shodě se známou listinou a stavem jejího dochování, vyskytují v regestu téže signatury. Tato zjištění opravňují k výkladu, že inventární regist 93 zachycuje nyní neznámou Řehořovu listinu na desátky z tří severočeských krajů, vydanou ve dvou vyhotoveních a obsahující souhlas pražské kapituly s biskupovým rozhodnutím. Zachovanou listinu z 8. července 1301 můžeme pak ztotožnit se sign. 44 či 134 a dvojí inventární zápis vysvětlit buď opět ztrátou, nejspíše jejího druhého exempláře, nebo omylem klášterního archiváře, jenž listinu nadbytečně regestoval na dvou místech. Poslední výklad zdá se být pro svou větší střídlivost pravděpodobnějším.

96

1305

Indulgentiae, ab archiepiscopo, ecclesiam in Pollicz consecrante, eidem concessae anno 1305.

Stejně jako výše vzpomenutá listina krakovského biskupa Pavla z r. 1290 (sign. 52), je i druhá odpustková listina, vydaná pro polický kostel v r. 1305, staré deperditum a upadla asi již dávno v zapomnění.⁶² Málo určité označení jejího vydavatele (*ab archiepiscopo*) smíme asi nejspíše vztahovat na pražského biskupa, jež pozdní klášterní archivář, žijící v době obnoveného pražského arcibiskupství, mohl nejspíše, ovšem mylně, označit prostě arcibiskupem, aniž pokládal za potřebné uvést jméno jeho sídelního stolce. U jiného, zahraničního vydavatele by se takové opomenutí dalo těžce očekávat. Potom by listina byla vydána pražským biskupem Janem IV., který opravdu v r. 1305 v Čechách vydával listiny.⁶³ Inventární regist přináší zajímavou zprávu o svěcení polického kostela r. 1305, jež se hodí k odjinud dosvědčeným stavebním pracím v polickém kostele a klášteře v letech 1304–1306.⁶⁴

92

[1301—1343]

Citatio quaedam abbati Strahofiensī, commendatori s. Crucis in pede pontis Pragensis et priori s. Thomae transmissa, qua citatur episcopus Pragensis, qui non auditum abbatem et conventum Brewnoviensis [!] iniuste ecclesiastico interdicto subiecit propter litem, inter praefatos abbatem et episcopum Joannem Pragensem ventilatam.

57

[ante 30. IV. 1344]

Alia commissio abbati s. Emerami et abbati s. Jacobi atque praeposito s. Magni diocesis Ratisponensis ob lites inter episcopum Pragensem et abbatem et conventum Brewnoviensem in causa restitutionis quorundam bonorum sopiendas et determinandas facta.

115

[ante 30. IV. 1344]

Sententia papalium iudicum super decimis trium provinciarum Luthomericensis, Belinensis etc. pro monasterio Brewnoviensi contra episcopum Pragensem sub poena excommunicationis et contra inobedientes futuros lata. Et observandum hic, quod ista sit tertia sententia, a diversis iudicibus et commissariis in causa praedictarum decimarum contra episcopum Pragensem lata.

110

[ante 30. IV. 1344?]

Missio in possessionem perceptionis decimarum in Luthomericensi, Belinensi et Dechinensi provincia abbati Brewnoviensi a papalibus iudicibus subdelegatis sub adiuncta poena excommunicationis in contradictores factu.

Na poslední místo zařazujeme čtyři záznamy, u nichž není ani bezpečně zjištělné, zda inventované listiny vůbec patří do předlucemburské doby. Všechny se týkají sporů břevnovského kláštera, při čemž prvé tři jmenují protivnou stranou pražského biskupa a lze je proto datovat alespoň do doby před zřízením pražského arcibiskupství. V regestu sign. 110, jenž je časově nejtěžší fixovatelný, není sice druhá strana uvedena, ale z předmětu pře vyplývá, že jí byl patrně opět pražský biskup. Je-li tak u všech čtyř písemností nejzazší mezník známý, použitelný termín a quo dovedeme stanovit jen u sign. 92, totiž r. 1301: Jmenování převora kláštera sv. Tomáše v Menším Městě pražském mezi adresáty listiny⁶⁵ ukazuje, že pražský biskup Jan, uvedený v regestu, mohl být pouze Jan IV. (1301—1343). Pro malou určitost regestu sign. 115 není dále zcela jisté, jde-li vskutku o deperditum, neboť stejný obsah má listina opata kláštera P. Marie ve Vratislavi a dalších z r. 1232.⁶⁶ Ztotožnit ji však se signaturou 115 brání zjištění, že tato značka na dorsu oné listiny není. Údaj o subdelegovaných soudcích v regestu 110 nedovoluje pak identifikovat citovanou listinu z r. 1232 ani s touto signaturou, jež se ostatně na rubu listiny rovněž nevyskytuje. Závěr, že listiny sign. 57, 92, 110 a 115 třeba pokládat za ztracené,⁶⁷ je potvrzován také poznatkem, že s výjimkou uvedené listiny z r. 1232 a silně poškozené listiny biskupa Řehoře z 8. července 1301⁶⁸ všechny v originále dochované písemnosti, vztahující se k sporům Břevnova s pražskými biskupy o desátky a jiné sporné články, mají dorsální signatury, odpovídající značkám předbělohorského inventáře, tyto signatury se však různí od značek výše otiskovaných záznamů. Regesty 57 a 92 mlčí konečně i o vydavatelích listin, podle obsahu šlo však pravděpodobně o papežské mandáty. Archivní inventář skýtá všemi čtyřmi záznamy studiu dlouholetých sporů břevnovských opatů s diecesními biskupy nové prameny,⁶⁹

jejichž plnějšimu využití vadí ovšem neurčitost datování. S tím souvisí, že alespoň zatím neumíme deperdita zařadit k některému ze známých stadií více než stoletého sporu, ani naopak souvislost s nimi vyloučit. Inventární registry sign. 57, 92, 110 a 115 pomáhají však již nyní konkretisovat poněkud představu o ztrátách listinné látky, jejichž mimořádnou početnost právě v tomto úseku břevnovské středověké historie dovoľoval souhrnně odhadnout už inventář z konce XIV. století.⁷⁰

P o z n á m k y

¹ Srov. požadavky, jež klade na teritoriální diplomatář H. Steinacker, *Über Sinn und Aufgaben eines landschaftlichen Urkundenbuches*, Bemerkungen zum Tiroler Urkundenbuch, Tiroler Heimat XV, 1951, str. 114 a n. Z novějších edicí lze jmenovat např. *Urkundenbuch zur Geschichte der Babenberger in Oesterreich*, jež obsahuje samostatný důkladně zpracovaný soupis deperdit (II, Wien 1955, str. 341–373).

² Archívnehistorický zřetel snažil jsem se např. uplatnit při kritice listin Přemysla I. pro Doksany a Litomyšl z r. 1226 (CDB II, str. 280 a n. č. 286, str. 289 a n. č. 289) ve stati *Otakarus 29*, Rozpravy CSAV, řada společ. věd 1959/9, str. 41 a n.

³ J. Šebánek, *Zásady vydání českého diplomatáře*, Sborník prací filosofické fakulty brněnské university VI C 4, 1957, str. 20 a n.

⁴ Sign. A VI 7.

⁵ Sign. 129. Inventář nevznikl asi dlouho po tomto datu, neboť nezaznamenává již mladší listiny archívu z let 1602, 1607, 1608, a d., z nichž zvláště poslední listina je bezpečně již původně břevnovské provenience.

⁶ Latinsky jsou registovány listiny latinské a české, německy německé. Záznamy si někdy všimají také vnějších forem listin, srov. např. regist sign. 52 k r. 1290 s údaji o psací látce a o zpečetění.

⁷ Je pozoruhodné, že v inventáři listin břevnovského kláštera z konce XIV. stol., tedy o 200 let starším, se projevuje sdružování listin podle obsahu nebo vydavatelů, srov. J. Emler, *Zlomek inventáře kláštera břevnovského z let 1390–1394*, Věstník Král. čes. společnosti nauk, tř. filos.-histor.-jazykozpytná 1888, Praha 1889, str. 280 a n.

⁸ Kromě St. ústř. archívu v Praze, v němž je břevnovský archív uložen, chová několik břevnovských listin kodexového období archív Nár. musea (oddělení A).

⁹ Při srovnávání třeba vycházet ze stavu klášterního archívu v době předbělohorské, zachyceného v inventáři, nikoliv z dnešního, kdy v archívu je uložena řada listin, zejména cizí provenience, jež v inventáři nejsou zaznamenány. Do uvedeného počtu deperdit není zahrnuta listina Přemysla II. pro Broumov sign. 72, jež byla ztracena již na počátku XV. stol. a břevnovskému archívu vlastně nepatřila.

¹⁰ Pravděpodobně se oněch 9 listin ztratilo nedlouho po sestavení inventáře, patrně za Třicetileté války, neboť v kopiáři břevnovského archívu z r. 1666 (St. ústř. archív, Břevnov, rkp. A VII 8) není žádná z nich přepsána.

¹¹ Celkový počet břevnovských deperdit je ovšem mnohem vyšší, než dovoluje poznat předbělohorský inventář. Inventář z konce XIV. stol. (srov. pozn. 7) zachycuje více než 330 listin (skutečně množství bylo ještě značně vyšší, protože u mnohých skupin se počet listin neuvádí), kdežto dnes se v klášterním archívu chová něco málo přes 100 listin břevnovské provenience do r. 1394. Z listin, uložených v Břevnově na sklonku XIV. stol., zachovala se tedy necelá třetina. Předhusitský inventář uvádí bohužel listiny souhrnně po skupinách a bez dat, takže nedovedeme určit celkový počet deperdit do r. 1310. Inventář z rozhraní XVI. a XVII. stol., postihující ovšem pouhý zlomek původního bohatství, má tu přednost, že zachycuje listiny jednotlivě a alespoň většinou s ročním datem.

¹² Sign. 52, 72, 74, 93 (44, 134), 96, 117, 123, 136, 157, 161.

¹³ Sign. 57, 92, 110, 115, 147 (156), 163.

¹⁴ M. Ziegelbauer, *Epitome historica... monasterii Brevnoviensis, Coloniae 1740*, str. 241 a n. (Codex probationum historiae), R. Schramm, *Regesten zur Geschichte der Benedictiner-Abtei Břevnov–Braunau in Böhmen*, Studien u. Mitteilungen aus dem Benedictiner-Orden III, Würzburg u. Wien 1882, str. 67 a n. Z dalších edicí zde i při ostatních deperditech míní se především G. Dobner, *Monumenta historica Boemiae VI, Pragae 1785*, str. 5 a n., CDM, RBM a CDB, z literatury zejména Fr. Krásl–J. Ježek, *Sv. Vojtěch, druhý*

biskup pražský, jeho klášter i úcta u lidu, Praha 1898, str. 311 a n. a V. Novotný, *České dějiny I 2–4*, Praha 1913–1937.

¹⁵ Srov. V. Vojtíšek, *Vývoj královské české kanceláře*, Výbor rozprav a studií V. Vojtíška, Praha 1953, str. 503, J. Čarek, *O pečetech českých knížat a králů z rodu Přemyslova*, Sborník příspěvků k dějinám hlav. města Prahy, Praha 1938, str. 5, Z. Fiala, *K počátkům listin v Čechách*, Historický sborník I, 1953, str. 40 a J. Šebánek, *Das Verhältniss zur Urkunde als methodischer Faktor der diplomatischen Arbeit*, Sborník prací filoz. fakulty brněnské university VIII C6, 1959, str. 15.

¹⁶ Srov. regest sign. 52 z r. 1290.

¹⁷ Dalším deperditem z období prvých nástupců krále Vratislava zabývá se můj příspěvek Nejstarší listina pražského kostela, určený pro sborník k 75. narozeninám akademika V. Vojtíška.

¹⁸ J. Šebánek, *Das Verhältniss*, str. 15, mluví, maje na mysli panovnickou listinu, o asi 80letém období.

¹⁹ CDB I, str. 43 a n. č. 38.

²⁰ V. Hrubý, *Falsa břevnovská*, ČCH XXVI, 1920, str. 94 a 95.

²¹ CDB II, str. 399 a n. č. 367, str. 430 a n. č. 382. Z literatury srov. zvláště J. V. Šimák, *Počátky Broumova a Broumovska*, ČCH XLII, 1936, str. 575 a n. a R. Urbánek, *Legenda t. zv. Kristiána ve vývoji předhusitských legend ludmilských i václavských a její autor I 2*, Praha 1948, str. 497 a n.

²² Sign. 165.

²³ RBM II, str. 106 č. 276 (listina je považována za falzum, srov. R. Urbánek, *Legenda t. zv. Kristiána I 2*, str. 502 a n. a J. Šebánek, *K otázce břevnovských fals*, Sborník prací filosofické fakulty brněnské university II 2–4, 1953, str. 271 a n.).

²⁴ CDB II, str. 430 č. 382.

²⁵ Str. 7–9.

²⁶ Srov. výše pozn. 14.

²⁷ RBM II, str. 28 a n. č. 73, str. 732 č. 1709.

²⁸ *Falsa břevnovská*, str. 104, 110 a 111 a n.

²⁹ Srov. výše pozn. 14.

³⁰ RBM IV, str. 424 a n. č. 1050.

³¹ CDB II, str. 107 č. 112.

³² Sign. VIA 7, ff 148v–149r.

³³ A. Sedláček, *Zbytky register králův římských a českých z let 1361–1480*, Praha 1915, str. 85 č. 597, V. Tomek, *Paměti újezdu Politického*, Památky archaeologické a místopisné II, 1857, str. 247, z další literatury J. V. Šimák, *České dějiny I 5*, Praha 1938, str. 897.

³⁴ Listina je v záhlaví regestu datována léty skutečného Přemyslova panování v království. Pravidelně Přemysl užíval královského titulu v listinách od své korunovace v r. 1261, výjimečně se však titul vyskytuje již i dříve, srov. Z. Fiala, *Panovnické listiny, kancelář a zemský soud za Přemysla II.* (1247–1253–1278), Sborník archivních prací archivu ministerstva vnitra I 1, 1951, str. 191 a n.

³⁵ *Codex iuris municipalis regni Bohemiae IV 1*, Privilegia nekrálovských měst českých z let 1232–1452, Praha 1954.

³⁶ O Přemyslovu privilegii se v konfirmaci praví: ... *licet dudum... dominus Ottakarus, rex Boemie, ... religiosus abbati et conventui monasterii nostri Brewnowiensis... hanc gratiam fecerit, concesserit ipsisque indulserit, ut ipsi in opido ipsorum Brumow pannos facere possent de lana minuta, que vulgariter flok dicitur; item ut quicumque et undecumque lanam minutam predictam, que flok dicitur, per districtum Brumensem predictum duceret, deberet et teneretur declinare in Brumow opidum predictum et ibidem manere ad diem fori usque ad meridiem et si ibidem lanam predictam vendere non poterit, extunc eandem abinde ducere posset, quo sibi placeret; et signanter, si quispiam contrarium fecerit et cum lana predicta ad opidum Brumense non declinaverit, eidem (!) lanam predictam cum curru et equis ipso facto perdidit, que omnia et singula abbas et conventus predicti in ipsorum usus convertere poterint, sicut ipsorum voluntati placuerit impediementis non obstantibus quibuscumque, prout id ipsum in litteris sive privelegiis (!), ipsis per prefatum dominum Ottakarum, predecessorem nostrum, desuper datis, traditis et concessis, expressum fuit clarius et apertum. Nos tamen ex... certis relationibus accepimus et sufficienter edocti sumus... prefatas litteras sive privilegia... per maleficos et raptore nocturno tempore in predicto ipsorum opido Brumow fore violenter ablatas...*

³⁷ Z. Winter, *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a v XV. století*, Praha 1906, str. 100 a n.

³⁸ Viz výše str. 110. — Při Václavově konfirmaci třeba upozornit, že její exemplář, uložený kdysi v břevnovském archivu, byl vydán německy (německé znění je dosvědčeno jazykem registu i výslovnou zmínkou v něm), v kodexu VI A 7 se však čte text latinský. Šimák l. c. mluví o německé konfirmaci z r. 1407.

³⁹ Srov. výše pozn. 14.

⁴⁰ Srov. Fiala, *Panovnické listiny*, str. 190, a registry Přemyslových listin z let 1253 až asi 1263 v RBM II.

⁴¹ CDB I, str. 353 č. 379.

⁴² J. Emler, *Decem registra censuum Bohemica compilata aetate bellum Husiticum praecedente*, Praha 1881, str. 217.

⁴³ Připojená poznámka o listině z r. 1405, nyní rovněž nezvěstné, je zajímavým příkladem počínajícího sdružování listin obsahově příbuzných.

⁴⁴ *Monumenta historica Boemiae VI*, str. 27 a n. č. 45, CDM III, str. 255 a n. č. 266, RBM II, str. 71 č. 181.

⁴⁵ Méně významný je rozdíl v označení vydavatele, kde se regist sign. 147 více blíží dochovanému textu; regist 156 titul vůbec neuvádí.

⁴⁶ J. Šebánek — S. Dušková, *Kritický komentář k moravskému diplomatři*, Praha 1952, str. 228 č. 266. Srov. dále Urbánek, *Legenda t. zv. Kristiána I*, 2, str. 496.

⁴⁷ RBM II, str. 76 a n. č. 191.

⁴⁸ RBM III, str. 177 a n. č. 436.

⁴⁹ Deperditum není známo z dosavadních edicí nebo literatury, srov. výše pozn. 14.

⁵⁰ RBM II, str. 209 č. 541, str. 213 č. 554.

⁵¹ RBM II, str. 213 č. 553.

⁵² RBM II, str. 533 č. 1234 (datum listiny opravil V. Hrubý, *Břevnovská fals*, str. 103, pozn. 4).

⁵³ Ani tato listina není známa z edicí ani z literatury, srov. výše pozn. 14.

⁵⁴ RBM II, str. 811 č. 1888 a *Monumenta historica Boemiae VI*, str. 44 a n. č. 69.

⁵⁵ *Falsa břevnovská*, str. 103.

⁵⁶ Srov. výše pozn. 14.

⁵⁷ C. Eubel, *Hierarchia catholica medi aevi. I²*, Monasterii 1913, str. 213.

⁵⁸ RBM II, str. 666 č. 1549, str. 1229 č. 2805.

⁵⁹ RBM II, str. 726 č. 1691. Jiný výklad, chtějící plurál sigilla vysvětlovat podle obdoby jiných listin přitíštěním sekretu na dorsu pečeti, není u deperdita přijatelný, protože v době sepsání inventáře jeho pečeti již chyběly a na jejich někdejší existenci ukazovaly především asi pečetní závěsy.

⁶⁰ *Monumenta historica Boemiae VI*, str. 44 a n. č. 69, RBM II, str. 811 č. 1888, Schramm, *Regesten*, str. 82; z literatury srov. alespoň Hrubý, *Falsa břevnovská*, str. 103, Urbánek, *Legenda t. zv. Kristiána I*, 2, str. 476 a Šebánek, *K otázce břevnovských fals*, str. 263 a 277 (pozn. 19).

⁶¹ Pro silné porušení listiny, znemožňující spolehlivé srovnání celého jejího textu s registem, nelze sice zmínku o souhlasu kapituly zcela vyloučit, není však pravděpodobná. Alespoň v lépe dochované závěrečné části listiny, kde bychom ji nejspíše očekávali, chybí.

⁶² Listina není známa z edicí ani z literatury, citované v pozn. 14.

⁶³ RBM II, str. 1210 č. 2771, str. 1211 a n. č. 2772.

⁶⁴ RBM II, str. 1203 a n. č. 2752. Srov. i V. V. Tomek, *Přiběhy kláštera a města Police nad Medhují*, Praha 1881, str. 14.

⁶⁵ Při dalším adresátu listiny, komendátoru sv. Kříže u paty pražského mostu, jde snad o komendátora špitálu johanitů (křížovníků špitálu P. Marie u paty pražského mostu). Staroměstský klášter sv. Kříže Většího nestál při mostě a jeho představený se nenazýval komendátor, nýbrž senior.

⁶⁶ CDB III, str. 25 a n. č. 27. Dvěma dalšími nálezy, o nichž se zmiňuje regist 115, mohou být míněny sign. 85 (CDB III, str. 67 č. 63) a 110.

⁶⁷ Všechny čtyři listiny chybějí v dosavadních edicích a nejsou známy ani z literatury, srov. výše pozn. 14.

⁶⁸ RBM II, str. 811 č. 1888.

⁶⁹ Pro období let 1310—1344 dochovala se v inventáři zpráva o dnes nezvěstné listině pražské kapituly z r. 1323 (sign. 68), jejíž regist zní: *Attestatio capituli Pragensis, quod ius colligendi denarios decimales in provincia Luthomericensi, Belinensi etc. spectet ad monasterium Brevnoviense, facta anno 1323*.

⁷⁰ *Item pixis, in qua sunt littere 33 diversorum sive acta iudicii super decimas trium provinciarum* (Emler, *Zlomek inventáře kláštera břevnovského*, str. 284).

ПОТЕРЯННЫЕ ГРАМОТЫ БРЖЕВНОВСКОГО МОНАСТЫРЯ ИЗ ВРЕМЕНИ ПРЖЕМЫСЛОВИЧЕЙ

Статья хочет содействовать списку потерянных чешских грамот долюксембургского времени (—1310 г.), который будет одним из приложений чешского дипломатара. В введении к работе кратко говорится о значении исследования древних архивных инвентарей для архивной истории, дипломатики и исторической науки вообще и описывается до тех пор не известный инвентарь бржевовского архива на рубеже 16-ого и 17-ого вв. Из этого инвентаря в следующей части работы печатаются регестры 9 потерянных грамот, происходящих из 1121—1305 гг.—все с дипломатическим и историческим комментариями. Среди до сих пор не известных потерянных грамот находятся 3 чешские государственные грамоты, 1 папская (Гонориус III) и 4 грамоты епископские, которые имеют большое значение для лучшего познания истории самого старого бенедиктинского аббатства в Чехии. Напечатанные инвентарные данные очень ценны даже с дипломатической точки зрения.

Перевод: *Бржетислав Шторек*

VERLORENE URKUNDEN DES KLOSTERS BŘEVNOV AUS DER PŘEMYSLIDENZEIT

Der Aufsatz ist als ein Beitrag gemeint zum Verzeichnisse der urkundlichen Deperdita der vorluxemburgischen Periode (—1310), das eine der Beilagen des böhmischen Diplomatars bilden soll. In der Einleitung handelt man kurz über den Wert der alten Archivinventare für die Archivgeschichte, Diplomatie und die historische Wissenschaft überhaupt und beschreibt das bisher unbekannt gebliebene Urkundenverzeichnis des Klosters Břevnov vom Ende des XVI. oder Anfang des XVII. Jahrhunderts. Aus diesem Verzeichnisse werden dann diejenigen Inventarregeste nebst einem diplomatischen und historischen Kommentar gedruckt, die von verlorenen Urkunden der Přemyslidenzeit berichten. Unter diesen Deperditen aus den J. 1121—1305 befinden sich mindestens 3 böhmische Herzogs- bzw. Königsurkunden, eine Papsturkunde (Honorius III.) und 4 Bischofsurkunden, die alle von nicht geringer Wichtigkeit für die mittelalterliche Geschichte der ältesten Benediktinerabtei Böhmens sind. Die gedruckten Inventarregeste sind wertvoll auch vom Standpunkt der böhmischen Urkundenlehre.

J. Pražák

